

Instytut Filologii Polskiej UMCS
Lublin

BARBARA BONIECKA, JOLANTA PANASIUK

*Temat audycji radiowych.
Sposoby jego wprowadzania i rozwijania*

Le sujet des émissions radiophoniques.
Les manières de l'introduire et de le développer

Temat — z gr. *théma* 'rzecz postanowiona, sformułowana, zaproponowana [jako temat]' — rozumiany jest potocznie jako 'to, o czym się mówi lub pisze'.¹ Definiując temat jako 'przedmiot wypowiedzi', obieramy najpowszechniejsze rozumienie, najczęściej podawane w popularnych słownikach, encyklopediach i podręcznikach.²

¹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1971, s. 752. Por. *Temat* 'tematyka, przedmiot, materia, osnowa, myśl główna, treść zasadnicza, koncepcja, idea utworu lit., dzieła plast., przemówienia, pracy nauk., publicystycznej itd.: zadanie, teza do rozwinięcia'.

² Literatura przedmiotu jest niezwykle obszerna. Przedstawia rozmaite ujęcia tematu wypracowane na gruncie teorii literatury, psychologii, filozofii, historii sztuki, muzykologii, językoznawstwa. Próbę uściślenia definicji tematu podjął Jerzy Pelc, *O pojęciu tematu*, Wrocław 1961, s. 9 i 11. Tematem może być — według tego badacza „pewien realny obiekt istniejący w rzeczywistości pozajęzykowej lub zbiór takich obiektów”, albo też „cecha lub zespół cech wykrywalnych «na zewnątrz», a także, nieistniejący w rzeczywistości przedmiot intencjonalny”, może być nim w końcu „zdanie lub raczej jego sens, lub ukryta funkcja zdaniowa, będące refleksją wyrosłą na podłożu dzieła bądź implikowaną przez nie, bądź uczestniczącą w jego powstaniu — ale nie występujące w nim explicite albo też zdanie (sens zdania) lub ukryta funkcja nazwowa bądź zdaniowa, będące lakonicznym, schematycznym ujęciem treści utworu”. Jeśli idzie o charakter owej rozpatrywanej „całości”, poza którą umiejscawia się temat, „bywa nią na przemian: albo utwór, albo autor jako taki w okresie tworzenia dzieła, albo odbiorca jako taki w procesie percepcji

Wybór i sposób realizacji tematu uwarunkowany jest wieloma zmiennymi. Pośród czynników wpływających na tematyczną organizację tekstu znajdują się determinanty socjologiczne, chodzi tu o liczbę rozmówców, ich rangę społeczną (równorzędną lub nierównorzędną), rodzaj relacji między nimi (oficjalną — nieoficjalną), typ kontaktu (trwały — nietrwały; pośredni — bezpośredni). Temat uwarunkowany jest wykształceniem, zawodem, wiekiem i płcią interlokutorów. Zależy też od sytuacji, czyli czasu rozmowy, jej miejsca, kanału przekazu, formy wypowiedzi (dialog, monolog, polilog) itp. Determinują go również czynniki pragmatyczne: intencja nadawcy i funkcje komunikatu: informacyjne, modalne, emocjonalne, funkcje działania. W temacie wypowiedzi odzwierciedla się kulturowy wzorzec zachowań oraz zindywidualizowany charakter realizowanych tekstów, temat odnosi się bowiem do egzystencjalnej sytuacji mówiących.³

Obok tych zewnętrznych wobec komunikatu uwarunkowań, wyraźnie rysuje się — co w tym opracowaniu autorki szczególnie interesuje — zależność tematu od inherentnych właściwości wypowiedzi — gatunku tekstu.⁴ Poszczególne determinanty wskazanych płaszczyzn splatają się, interferują, rzutując zarówno na wybór przedmiotu komunikatu, jak również na zakres i sposób porządkowania myśli o tym przedmiocie.

W korpusie tekstów audycji dla dzieci i młodzieży, nadawanych przez Radio Lublin, stanowiących podstawę naszych rozważań nad tematem⁵, wszystkie wymienione parametry pojedynczo lub w różnych konfiguracjach znajdują tekstową reprezentację. W pracy skoncentrujemy się przede wszystkim na analizie zagadnień dotyczących wielorakich sposobów wprowadzania i rozwijania tematu w audycjach radiowych dla dzieci i młodzieży.

Przede wszystkim trzeba powiedzieć, że audycję traktujemy jako tekst, w obrębie którego daje się wyróżnić poszczególne jego segmenty lub mniejsza całości tekstowe. Całością jest na przykład wywiad włączony do audycji, sonda uliczna, zagadka lub zestaw zagadek rozwiązywanych w ramach konkursu dla słuchaczy, reportaż czy reklama, a nawet piosenka stanowiąca obudowę lub tło tekstu właściwego itd. Wskazane całości tekstowe można

działa. Mówiąc popularnie, bywa nim dzieło, albo jego powstawanie, albo przeznaczenie". Ważniejsze prace wymieniamy w bibliografii przedmiotu zamieszczonej na końcu artykułu.

³ S. Grabias, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin 1997.

⁴ Odniesienia sytuacyjne, pragmatyczne i kulturowe omawiamy w oddzielnym obszernym studium pt. *Ekspertyza językowa wybranych audycji Radia Lublin* [w druku].

⁵ Analizie poddajemy dwa cykle audycji emitowanych przez Radio Lublin od listopada 1997 r. do kwietnia 1998. Chodzi tu o cykl „Jasiek. Dobranocka dla najmłodszych” oraz cykl drugi — „Pora na Juniora”. Wszystkie materiały nagrano na taśmy magneto-fonowe, po czym przetranskrybowano. Audycje dla najmłodszych zajmują na nich pięć godzin, tyleż samo audycje dla młodzieży. Transkrypcje obejmują 268 stron maszynopisu.

utożsamiać z gatunkami i typami tekstów. Niektóre stanowią trwałe komponenty audycji, bloki powtarzające się w cyklu, przez autorów audycji nazywane czasem „kącikami”. Takim jest na przykład blok „Szperalki”, czyli blok ciekawostek. W innym z kolei cyklu jest blok „Rozmyślanki”, tzn. miejsce w audycji — jak mówią jej autorzy — dla felietonów.

Za segmenty tekstu natomiast będziemy uważać głównie poszczególne kwestie dialogowe oraz te wypowiedzi spikera, która wiążą wyodrębnione całości gatunkowe.

Cykliczność audycji „Jasiek. Dobranocka dla najmłodszych” oraz „Pora na Juniora” wpływa na standaryzację struktury każdego odcinka z danego cyklu, np. w audycji dla młodzieży powtarza się udział takich segmentów, jak:

- powitanie słuchaczy;
- przedstawienie autorów audycji;
- zapowiedź zawartości programu;
- felieton wprowadzający w temat ogólny — „Rozmyślanki”;
- monolog prezentujący wiadomości encyklopedyczne związane z zapowiedzianym tematem;
- reportaż;
- wywiady z zaproszonymi gośćmi na temat ich pasji; telefoniczne rozmowy ze słuchaczami — „Klub Pasjonata”;
- telefoniczny „Konkurs” dla radiosłuchaczy;
- informacje o imprezach kulturalnych w mieście i regionie — „Co nowego w kulturze?”;
- listy od słuchaczy — omówienie korespondencji;
- lekcja języka angielskiego;
- podsumowanie audycji;
- pożegnanie.

Obok składników obligatoryjnie występujących w planie audycji i realizujących założone intencje nadawców stosunkowo regularnie pojawiają się gatunki swoiste dla medium radiowego. Należą doń: piosenki, wiersze, reklamy i dżingle. Ich obecność ma znaczenie przede wszystkim dla kompozycji tekstu audycji (pełnią i funkcje delimitacyjne, i funkcje integrujące), z realizacją tematu natomiast wiążą się tylko fakultatywnie.

Pozycje programu radiowego mogą być prowadzone jako jednorodna wyrażna całość tekstowa realizująca jeden temat (audycje monotematyczne) lub stanowić zespół autonomicznych części realizujących równolegle tematy — subtematy (audycje politematyczne). Tematyczna organizacja tekstu audycji jest zhierarchizowana. Można ją opisywać na trzech płaszczyznach: hipertematu, czyli globalnego tematu tekstu; hipotematu, czyli tematu grup

składniowych; oraz tematów zdań, podporządkowanych na ogół hipotematowi i opisywanych według teorii tzw. aktualnego rozczłonkowania zdania.⁶

Najwyższy element tej struktury — hipertemat — pojawia się w tekście najczęściej jako jeden z tematów zdaniowych. O jego nadrzędnej funkcji wobec innych tematów decyduje stopień ogólności (obejmuje wszystkie zdaniowe tematy tekstu). Hipertemat jest determinantą i podstawą derywacyjną kolejnego ogniwa tego układu — hipotematu. Najniższymi jednostkami w tematycznej strukturze tekstu są tematy poszczególnych zdań. Relacje w obrębie treściowej organizacji audycji pozwalają wyznaczyć różne typy konfiguracji tematów tekstu. Tematy mogą być powiązane:

- relacją identyczności;
- relacją pomiędzy całością a jej częścią;
- relacją pomiędzy klasą a jej elementem;
- relacją pomiędzy wykonywaną czynnością a jej uczestnikiem.

Na przykład w jednej z audycji cyklu „Pora na Juniora” hipertemat „Muzyka disco polo” jest konsekwentnie realizowany w każdym fragmencie audycji. Piosenka w stylu disco polo wprowadza w temat:

Lecz ludzie wolą disco polo, dlatego tak śpiewam ci. Anno, nie jesteś już panną. Ale ktoś by zgadł, że od tylu lat, Anno, nie jest już panną [...]. Lecz ludzie wolą disco polo. Lecz ludzie wolą disco polo, dlatego tak śpiewam ci. [...] V

Kolejne segmenty audycji dotyczą treści szczegółowszych, mieszczących się w zakresie tematu globalnego, są to hipotematy, np. „Umiłowanie muzyki disco polo” w felietonie zamieszczonym w bloku „Rozmyślanki”, a dotyczącym relacji z rożnowy dwojga ludzi w pociągu.

Opowiem wam dziś pewną historię. Otóż byłam świadkiem ciekawego zdarzenia. Jechałam pociągami, ze mną w przedziale jeszcze kilka osób, w tym młoda dziewczyna i młody chłopak [...]. Dziewczyna spodobała mu się, to jasne. Byłam pewna, że ją w końcu zaczepi. [...] Zaczął nieśmiało, rzucił jakieś pytanie o cel podróży dziewczyny, potem coś o pogodzie, potem spytał ją, czym się zajmuje, a potem, co lubi robić najbardziej. I tu otworzył się sezam. Okazało się, że ulubionym jej zajęciem jest słuchanie muzyki disco polo. [...] Chłopak był fanem tej samej muzyki, rozmawiali więc z ożywieniem o swoich idolach, najfajniejszych koncertach, piosenkach. V

„Popyt na kasety z muzyką disco polo” to hipotemat w wywiadzie z panem Robertem G., sprzedawcą w sklepie muzycznym.

⁶ E. Miczka, *Tematyczna i argumentacyjna struktura komentarza i informacji prasowej*, [w:] *Typy tekstów. Zbiór studiów*, red. T. Dobrzyńska, Warszawa 1992, s. 27–36. Problem tzw. funkcjonalnej perspektywy zdania nie ujmuje w pełni tekstowych uwarunkowań tematu audycji radiowej. Nie podważając tradycyjnych już ujęć tematu jako komponentu struktury zdania i czynnika spójnościowego w obrębie wypowiedzenia, autorki skupiają się przede wszystkim na analizie realizacji tematu w wypowiedzi wielozdaniowej.

— Mówi się teraz coraz częściej o schyłku muzyki disco polo. Pan sprzedaje kasety i jest pan zorientowany doskonale w tym, czy tak jest naprawdę, czy jest trochę inaczej?

— Moim zdaniem, schyłek muzyki disco polo jest taki sam jak schyłek innych gatunków. Po prostu schyłek jest... występuje w takiej formie, że zmniejsza się sprzedaż kaset każdej branży z powodu cen, które są coraz większe. Powoduje to, że muzyka ogólnie teraz się troszkę gorzej sprzedaje. Nakłady płyt już nie są takie jak były rok temu i dwa — półmilionowe, trzysta tysięcy, tylko teraz jest dużo... dużo razy mniej, pięćdziesiąt tysięcy, to już jest duży wynik danej płyty. [...] V

„Ocena muzyki disco polo” to z kolei hipotemat w przeprowadzonej sondzie ulicznej.

— Czy lubicie disco polo?

— Nie!

— Dlaczego?

— Nieee, czy ja wyglądam na taką?

— Dla mnie to jest chała.

— Nienawidzę disco polo, to jest taki szajs, to jest po prostu hańba dla Polski. Ludzie słuchają disco polo, ponieważ są zacofani. [...]

— To jest beznadzieja totalna [...].

— Tego się nie słucha.

— Perfidna chała. V

Hipotemat „Tolerancja dla gustów muzycznych” w telefonicznych rozmowach ze słuchaczami i w komentarzach spikerów także został podporządkowany tematowi głównemu.

— Krzysztof, jesteś za czy przeciw muzyce disco polo?

— To znaczy ogólnie jestem za, choćby z jednego z jednego powodu. [...] Słucha tego kilka milionów ludzi i nie można przejść obojętnie nad tym, czego słucha kilka milionów ludzi, bo nie można powiedzieć, że powiedzmy te kilka milionów ludzi ma złe gusty i się myli w tym, czego słucha. [...] V

— Winni jesteście chyba wam informacje, bo tak... tak dzisiaj mówimy... mówimy o disco polo, a nie powiedzieliśmy wam, czego my słuchamy i może być sporo niejasności.

— Co? ode mnie zaczynamy?

— Tak.

— No ja słucham praktycznie wszystkiego od muzyki poważnej do rocka i heavy metalu, takiego nie za bardzo mocnego, ale jak ktoś słucha, to mnie to nie przeszkadza i muszę powiedzieć, że Renata Dąbkowska z zespołu „Sexteen” także zaczynała w zespole w disco polo i był taki słynny jej przebój „Czerwona jarzębina”, na pewno pamiętacie.

— No oczywiście, zresztą ostatnio coraz częściej jest przypomniany. [...] V

Z dyskusji nad tematem „Muzyka disco polo” przechodzi się do tematu równorzędnego — „Muzyka dęta”. Wprowadzony on jest najpierw za pośrednictwem utworu muzycznego, następnie wywiadu z kapelmistrzem dyrygującym orkiestrą dętą w B.

Mówimy dzisiaj o wielu rodzajach muzyki. Mówi się, że każde pokolenie ma swój ulubiony rodzaj muzyki, każde pokolenie czegoś słucha. Nasze babcie bardzo lubiły orkiestry dęte. Mamy dowód tego w postaci piosenki pod tym tytułem. Okazuje się, że także dzisiaj ludzie w naszym wieku także lubią orkiestry dęte. I za chwilę posłuchacie yyy... materiały o yyy... najlepszej w Lubelskim [*sic!*] szkolnej orkiestrze dętej z B. [...] [w tle słychać muzykę w wykonaniu orkiestry dętej].

— Pan w orkiestrze wojskowej grał?

— W wojskowej grałem, tak trzydzieści jeden lat i trzy miesiące, no...

— Ile lat pan prowadzi tutaj...?

— Tutaj prowadzę rok i cztery miesiące.

— To pogratulować. Utalentowana młodzież?

— Nooo, życząc każdemu takiej młodzieży, ale młodzieżą trzeba się zająć. Jeżeli się tą młodzieżą nie zajmie, tylko każdy idzie do lepszej orkiestry, idzie tam pracować, grać za pieniądze... Ja tutaj za marne pieniądze, ale uczę tą młodzież, bo lubię ją i to... i dyrektora lubię. [...] V

Nawrót spikerów w formule podsumowującej do pierwotnego tematu „Muzyka disco polo” spaja audycję, czyniąc z niej spójną całość. Nie wszystkie audycje realizują tak konsekwentnie temat zapowiadany dla poszczególnych odcinków cyklu. Czasami treściowa organizacja audycji podporządkowana jest bardziej poszczególnym segmentom gatunkowej struktury całego cyklu. W świetle tych uwarunkowań rysują się następujące prawidłowości. Stałe kąci: „Rozmyślanki”, „Co nowego w kulturze?”, „Konkurs”, „Klub Pasjonata”, „Lekcja angielskiego” określają częściowo krąg tematyczny, częściowo sposób realizacji poszczególnych tematów. „Rozmyślanki” wprowadzają w temat globalny audycji (hipertemat). „Co nowego w kulturze?” oraz „Konkurs” są już luźniej związane z głównym tematem. Wiadomości o imprezach kulturalnych mogą korespondować z okolicznościowymi tematami „Andrzejek” czy „Mikołajek”, część imprez zapowiadanych w tych blokach wiąże się bowiem z przypadającymi na ten czas świętami.

Skoro się bawimy, to „Art-Bis-Club” zaprasza w sobotę i w niedzielę na andrzejki z ba... białą magią. I

Inny blok cyklu — „Konkurs” telefoniczny — realizując odrębny temat, sprzęga się z tematem głównym poszczególnych odcinków cyklu poświęconych „Mikołajkom”, „Zakupom przedświątecznym”, „Wigili Bożego Narodzenia” poprzez dodatkowe pytania zadawane uczestnikom konkursów dotyczące na przykład tego, co komu przyniósł św. Mikołaj w prezencie, co kto kupił swoim bliskim pod choinkę, jakie tradycje wigilijne kultywuje się w domach radiosłuchaczy.

— Mamy już pierwszy telefon: Cześć Pawle!

— Cześć!

— Skąd do nas dzwonicz?

- Z Mełgwi.
- A czy w Mełgwi wszyscy kupili już prezenty świąteczne?
- No, jeszcze niezupełnie.
- A możesz nam zdradzić tak troszeczkę, jakie to będą?
- Nie, wołałbym nie!
- No to dobrze, utrzymamy tajemnicę, które pytanie sobie wybierasz? III

Taka praktyka nie jest wszakże konsekwentna, niektóre konkursy w żaden sposób nie korespondują z zapowiadzianym tematem, co w znacznym stopniu rozmywa treściową spójność audycji. Luźno z hipertematem łączy się np. kącik „Klub Pasjonata”. Tak jest w przypadku wywiadu z miłośnikiem jazdy na łyżwach w audycji poświęconej „Mikołajkom” z dn. 5 grudnia 1997 r. Ogniem łączącym jest tu z pewnością pora roku — zima.

— Dzisiaj w naszym kąciku gościmy yyy... Rafała, który pasjonuje się jazdą na łyżwach.

— Czy od zawsze podobała ci się jazda na łyżwach?

— To znaczy spodobało to mi się pięć lat temu, kiedy pewnego dnia tata zabrał mnie... yyy... kupił łyżwy, po prostu zabrał mnie siłą na lodowisko i po prostu yyy... wyrzucił na ten lód, zostawił na pastwę losu. Nauczyłem się jeździć, po prostu spodobało mi się to i do dzisiaj jeżdżę.

— Zapewne jeździsz na Globusie [nazwa lubelskiego ośrodka sportowego], czy mia... masz jakieś uwagi dotyczące strony techn... technicznej lubelskiego lodowiska?

— To znaczy kiedyś to mnie nie bardzo interesowało jaki tam stan techniczny, ale teraz, kiedy teraz ta jazda po prostu mi się spodobała to... to słyszałem też pogłosy, że ma być lodowisko kryte, ale jakoś na razie im to nie wychodzi, ale bardzo dużo osób by się ucieszyło w momencie, gdyby te lodowisko by po prostu pokryli i można by było także jeździć cały rok.

— No cóż... A lato? Jednak nie mamy takiego lodowiska. Czy latem jeździsz na rolkach?

— Tak. [...] II

Trudno znaleźć podobny związek treściowy pomiędzy prezentacją subkultury młodzieżowej tzw. graffitiarzy a hipertematem w audycji na temat „Andrzejek”.

— Dziś w „Klubie Pasjonata” spotkanie z osobami, które malują po murach, czyli tworzą graffiti. Reportaż rozgłosił w Kielcach. [odgłos rozpylania farby] [...]

— Ja to się z tym urodziłem. Urodziłem się ze spray'em w ręku i tak mi to już zostało.

— Jedni się rodzą w czepkach, a on się urodził ze spray'em.

— Ja farbę wyssałem zamiast mleka... z piersi matki.

— Najpierw kupiłem sobie spray i mi się spodobało takie malowanie, nie? A później to zobaczyłem sobie w gazecie, a później to jeszcze program w telewizji i... jak zacząłem malować, to coraz ładniejsze było, no i tak mi zostało.

— Przyszedłem do niego, zobaczyłem, jak on ładnie maluje, jak się ładnie wciągnął. No i w sumie też się sam zainteresowałem i tam najpierw jakieś szabloni nie szabloni, później na włosach taką... trochę klejrolem czy czymś, a później na murach, jak profesjonalista. [...] I

Najluźniej z hipertematem wiążą się lekcje języka angielskiego, które są powtórkami kolejnych części kursu emitowanych na antenie tegoż radia w osobnym terminie, a opracowanych przez sekcję polską BBC. Kurs języka angielskiego — przygotowany zgodnie z wymogami metodyki nauczania języka obcego — z pewnością nie wykazują związku z tematyczną spójnością cyklu audycji młodzieżowych.

Osobna uwaga należy się tematyce piosenek, którymi przetykane są audycje. Niektóre piosenki zapowiadają temat całej audycji lub jej bloku. Na przykład piosenka *Pomóż dzieciom przetrwać zimę* wprowadza w temat dotyczący akcji charytatywnej organizowanej przez Radio Lublin na Lubelszczyźnie. Inne utwory wokalne także się łączą tematycznie z poszczególnymi treściowymi wątkami audycji. Z okazji dziewięćdziesiątych urodzin Astrid Lindgren specjalnie napisana i skomponowana piosenka nawiązuje do treści książki wspomnianej autorki, mianowicie do *Dzieci z Bullerbyn*.

Trzaskają kuchenne drzwiczki, będziemy piec pyszne pierniczki.
Tak słodko pachną goździki, wanilia — nic dziwnego, bo jutro Wigilia.
Chodźcie ze mną do Bullerbyn, chodźcie ze mną do Bullerbyn,
Razem jedźmy, tam płynie lód mleczny.
Chodźcie ze mną do Bullerbyn, chodźcie z nami czym prędzej,
Nim na zawsze przestaniecie być dziećmi. [...] [GiR]

Podobnie spajający charakter ma piosenka rozpoczynająca się od słów „Biało, biało, cały świat zawiało...” z audycji poświęconej oczekiwaniom na „Święta Bożego Narodzenia” i „Mikołajki”. W zasadzie we wszystkich audycjach emitowanych w okresie zimy piosenki kojarzone są tematycznie.

Fakt, że autorzy audycji dostosowują słowa i muzykę piosenek do hipertematu, jest widoczny w audycjach przyrodniczych (HiW, HiRK). Warto też zwrócić uwagę na ich tło „dźwiękowe”. Niektóre mają w głębszym planie odgłosy ptaków, m.in. żurawi, skowronków, kukułki, przez co stwarza się nie tylko wrażenie wyraźnej jedności człowieka z naturą, ale uwypukla zasadniczy cel i koncept audycji oraz spaja się wewnętrznie cały komunikat.

Niektóre piosenki stanowią wyłącznie obudowę audycji jako gatunku („Dobranocka”) i jednocześnie wyznacznik jej granicy („Kołysanka” na pożegnanie). Zgodnie z wymogami poetyki, są muzycznie ciche, płynne, uspokajające, przepelnia je słownictwo dotyczące snu i marzeń sennych (*snem jak kołderką otul się, zaśnijże, zamknij oczy, mnie oczy kleją się i zamykają, trzeba spać* — GiR; *śpiąca królcuwa królewiczowi się przyśni* — WiG; *musi spać już iść, śpij braciszku śpij. — Mam zjeść i zasnąć., No to cześć, gnam coś zjeść, potem sobie pośpię.* — HiW2). Szczególną wartość przedstawiają kołysanki śpiewane przez same dzieci jak w audycji

oznakowanej sygnaturą KiŹD. Sądząc ze słów (*jeszcze śpi cały dom, tata śpi, dzieci śpią, jeszcze sen nie chce wyjść z ciepłej kołdry*) i melodii (cicha, spokojna), kołysanki zdarzają się też na początku wieczorynek, jak np. *Kwiaty dla wróżki* z audycji sygnowanej jako HiW3.

Słońce zmęczone do domu kroczy, w krainę snów zabiera dzień.
Wystarczy przecież zaniknąć oczy, aby w tym świecie znaleźć się.
Zasnijże, snem jak kołderką otul się.
Tam błędny rycerz kasztanowy przywiezie ci króliczą łapkę.
Kamyczek... [GiR]

Teksty niektórych piosenek nie zaznaczają swojego związku z żadnym z wielu tematów podejmowanych w jednej audycji [WiG], ale prezentują treści istotne w życiu dzieci — *Ja kocham rapa*.

Warkocz mi się nie podoba, bo już jestem duża.
Chodzę sobie do dyskotek, gdy mnie siostra wkurza.
Na parkiecie tańczę rapa, w tym jestem najlepsza.
Dają cza-du, wszyscy klaszczą, brak mi już powietrza.
Ja kocham rapa, nie jestem gapa.
Mogę tańczyć całą noc, potem cały dzień.
Ja kocham rapa, ze szkołą kłapa.
I uwierzcie mi: ja czuję ten rytm. [WiG]

Większość utworów muzycznych wplatanych w audycje z cyklu „Pora na Juniora”, choć pełni funkcję delimitacyjną w obrębie tej jednostki, nie koresponduje z jej tematyką, a czasem nawet jest niezrozumiała dla większości słuchaczy. Tak jest w przypadku tekstów obcojęzycznych. Związek z charakterem programu dotyczyć może jedynie wartości muzycznej utworu, który spełnia oczekiwania młodych odbiorców. Brak spójności treściowej pomiędzy poszczególnymi częściami audycji a ich oprawą muzyczną rozbija tekst radiowy. Tak się stało, gdy po informacjach o budowie polskich imion:

Najpopularniejszymi imionami w Polsce jest Jan i Maria. Jednak są wy... występują w Polsce również takie pojedyncze imiona jak Weroniusz, Dalmacy, Bucyfał, Idel, Mileona, Rozylda, Stalina czy Solidariusz.

Warto także zaznaczyć, że dawno temu opr... oprócz y... imion dwuczłonowych yyy... jak na przykład Jarogniew yyy..., Bronisław, Świętopelk, Wojciech nadawano ludziom imiona jednoczłonowe, takie jak Baran, Szydło yyy... Kąkol, Goszczon.

No cóż, czyli nie obrażacie się, jak ktoś powie na was „ty baranie!”, bo po prostu ten ktoś dobrze chyba zna historię staropolską. [...] I

nadano piosenkę bardzo filozoficzną. Oto jej fragment:

[...] niewiele mam, tak mało, a przecież tyle; dlatego wiem, co chciał powiedzieć wiatr; prowadzi mnie od lat niewidzialna siła, która nadaje sens i każe trwać [...] I

Podobnie piosenka *Kocham cię, a kochanie moje* nie wiąże się ani z tematem świętowania „Andrzejek”, ani z akcją charytatywną „Pomóż dzieciom przetrwać zimą”, o których mowa w audycji. Mimo użytych w piosence słów o miłości i tęsknocie, chodzi w niej bardziej o seks i erotykę niż o miłość do człowieka jako takiego. Tak samo jest z piosenką o kobietach śpiewaną w audycji podejmującej temat „Mikołajek”.

Ta piosenka o kobietach będzie. Tak mi się wydaje. O chłopakach też, co wytrzeszczają gały na dziewczyny długonogie, które chodzą ulicami. Roztańczone, rozbawione, bujające w obłokach? Nie nie nie! Biodrami, kolorami robią to w biały dzień. A ja nie wiem. Lód się w rękach topi, serduszko mocniej bije, kiedy widzisz dziewczę rzucające się na szyję... [...]. II

Tematyka wierszy tworzonych przez osoby opracowujące audycję i wpłatanych — na wzór piosenek — w tok audycji, oraz tematyka tekstów nadsyłanych lub prezentowanych telefonicznie przez dzieci w reakcji na zachęte prezenterów, korespondują z treściową charakterystyką danego odcinka i zwykle są dostosowane tematycznie do zainteresowań, potrzeb i możliwości percepcyjnych najmłodszych słuchaczy. W audycji andrzejkowej pojawia się np. ułożony przez prezentera okolicznościowy wiersz. Jego fragment brzmi:

W wigilię świętego Andrzeja w panny wstępuje nadzieja.
Wyciągają przeto szyje, co też wróżba im odkryje!
Tak to brzmiało, co wam, powiem, staropolskie to przysłowie.
Zaprzatają i dziś głowę różne wróżby andrzejkowe.
Stają panny do kolejki wróżb, o właśnie, na andrzejki!
W domku Skrzata od korzeni wszelką się tradycję ceni,
Gdzież przegapić, nie ma mowy, piękny wieczór andrzejkowy. [KiS]

Wprowadzenie tematu audycji radiowych wiązać należy ze swoistą strukturą tego typu tekstu. Bez względu na to, czy chodzi o jakiś blok, segment audycji czy całą audycję lub cykl, temat w badanym materiale zapowiadany jest specjalną formułą, określaną pośrednio lub wprowadzany bezpośrednio bez zapowiadania.

Na temat jednoznacznie się naprowadza, gdy się go zapowiada, używając jakiegoś zdania, wyrażenia czy zwrotu zawierającego słowo *temat*. Zwykle wszystko, co po takiej formule następuje, jest właśnie wyłuszczeniem tematu.

Tematem wiodącym będą dzisiaj oczywiście andrzejki. I

Jasnego wyrażenia tematu spodziewać się też można, gdy spiker wy-

powiada formułę: *opowiem o... , będziemy rozmawiać o... , audycja będzie poświęcona... [czemu?]*⁷ itp.:

Dzisiaj opowiem wam trochę o tym, skąd wywodzi się tradycja mikołajek. II

A dzisiaj, tak jak zapowiadaliśmy wam tydzień temu, będziemy rozmawiać o muzyce, dokładnie o muzyce disco polo... V

Dzisiaj oczywiście też będziemy rozmawiać o zwierzakach, ale, moi kochani, w dzisiejszym „Jaśku” obiecuję wam same niespodzianki. [WiG]

Cześć! Kto by pomyślał, że wśród ekologów — miłośników przyrody — jest tylu wspaniałych poetów. Dziś cały „Jasiek” poświęcony będzie waszej przyrodniczej poezji. Takie było wasze zadanie konkursowe. [HiW2]

Temat wyraźnie zapowiadają zdania zawierające słowo *tytuł*. Stanowi ono synonim zarówno słowa *temat*, jak i formulicznych wyrażen *opowiem o... / porozmawia(j)my o... itp.*

Tytuł tej relacji brzmi tak: Skrzat tej akcji nie ominie, pomóż dzieciom przetrwać zimę! [KiJ]

Nazywanie tematu odbywa się w analizowanych audycjach również za pośrednictwem pytania (zależnego lub niezależnego). Por.:

Ja zaprosiłam panów [...] do naszego studia po to, aby zapytać o największe przeżycia związane no z działalnością przyrodniczą, z przyrodą po prostu. [HiW3]

Tematy są szczegółowe i ogólne. Ogólnym jest ten, który określa jednym pojęciem zawartość treściową całej audycji lub jakiejś jej większej części. Jest to — jak wcześniej określono — hipertemat.

Witamy wszystkich tych, którzy już piszą wiersze, i tych, którzy lubią czytać wiersze, i tych, którzy dopiero polubią. Zawsze rozpoczynamy nasz czwartkowy program od opowieści o poetach. A ja chcę wam dzisiaj opowiedzieć o moim spotkaniu z poetką, spotkaniu nieoczekiwanym. [KiZD]

Pozdrawiamy ciocię Anię, która zazwyczaj spotyka się z wami w środy, teraz jest chora, ale mam nadzieję, że w przyszłym tygodniu spotka się z wami i będzie z wami rozmawiała o zwierzakach, o przyrodzie. [WiG]

Poniedziałkowy „Jasiek” to jest takie miejsce, w którym rozmawiamy o pasjach, zainteresowaniach. [KiS]

W audycji może być kilka takich równoległych tematów ogólnych.

Szczegółowym jest taki temat, który zawartość treściową jakiejś audycji przedstawia w jednym lub kilku wypowiedzeniach zawierających pojęcia podrzędne względem jednego wspólnego (hipertematu). Hierarchia może być też wielostopniowa. Wielostopniowe uporządkowanie przedstawia poniższy

⁷ I. Szczepankowska, *O niektórych sposobach wskazywania tematu wypowiedzi w różnych odmianach polszczyzny*, „Poradnik Językowy” 1997, z. 4, s. 1–7.

przykład. Najwyższe miejsce w układzie zajmuje pojęcie „Ekologia” (właściwie — „Jasiek” ekologiczny), niższe natomiast „Pszczoły”, jeszcze niższe „Zwyczaj pszczoł”, „Pożytek z pszczoł”, „Wędrówki pszczoł”, „Doświadczenia z obserwacji pszczoł” — ściślej — „Co pszczołom zawdzięczamy”, „Jak poznać, gdzie wędrowały?” itd.

Dziś środa, a zatem „Jasiek” ekologiczny i ciąg dalszy opowieści o zwyczajach pszczoł, o tym, co pszczołom zawdzięczamy i jak można poznać, gdzie wędrowały. O tym wszystkim usłyszycie dzisiaj do godziny dziewiętnastej, czyli przez najbliższe pół godziny. A, i czytać będę również mnóstwo mnóstwo listów, taka duuuuż yyy kupka listów się nazbierała przez ten tydzień, właśnie do „Jaśka” ekologicznego. Piszecie o tym, czy widzieliście pszczoły, gdzie obserwujecie pszczoły, jakie macie wesołe wakacje z obserwacjami przyrody. To wszystko do dziewiętnastej w dzisiejszym „Jaśku”, a na dobry początek wakacyjna piosenka. [HiRK]

W makrostrukturze audycji hierarchiczne uporządkowanie treści wykazuje większą złożoność, co przedstawimy dalej.

Informacje o temacie zamieszczane są zwykle na początku audycji. Niekiedy podobnym nakreśleniem tematu prezenterzy kończą audycję. W ten sposób wskazują jednocześnie na jej seryjność.

Przypominam, że poniedziałkowy „Jasiek” to okazja do rozmów na temat zainteresowań i pasji. Zapraszam tutaj do Radia Lublin, a jeśli nie możecie przyjechać, napiszcie do nas. [Ki.I]

Już teraz na ucho mówię, że za tydzień w ekologicznym „Jaśku” będzie kto? — pan Stanisław Różyński [pszczelarz] [...]. [HiRK]

Pewne zapowiedzi (i przypomnienia tematów), czynione na wstępie, w środku czy na końcu audycji, nie są zapowiedziami konkretnych tematów do omówienia czy przedyskutowania, lecz stałych jej pozycji, bloków, ściślej, gatunków tekstów o określonej zawartości treściowej, tworzących dość stabilny plan czy rozkład ramowy audycji. Zapowiada się na przykład konkurs, felieton, wywiad, reportaż, ciekawostki, ale nie mówi się jeszcze dokładnie, czego one będą dotyczyć. Zapowiadanie wiąże się z użyciem słów i zdań zachęcających do odbioru określonego rodzaju treści: *zapraszamy na...* [na co?], *posłucha(j)my...* [czego?], *czas na...* [na co?], *mam...* [co?] *dla...*, *czytam wam...* [co?], *kolejny...* [co? / o czym?] itd.

A teraz czas na kącik dla ciekawskich. [RiAŻ]

A ja mam taki wiersz na początek. [KiŻD]

A teraz czytamy pierwszą zagadkę. [KiS]

Zgodnie z zapowiedzią, zapraszam was teraz na spotkanie, kolejne spotkanie, w pasiece zarodowej w Pożogu. [=reportaż] [HiRK]

Tyle w tej chwili. Posłuchajmy piosenki, a kolejny list za chwilę. [HiW1]

Poniedziałkowy „Jasiek” to nie tylko okazja do spotkania ze skrzatem Michasiem, ale również okazja do spotkania ze wszystkimi tymi, którzy mają pasje, mają swoje zainteresowania i chcą o nich opowiadać. [KiJ]

Trzy listy otrzymałam dotyczące właśnie różnych pasji i chciałam zaprezentować dzisiaj kilka z nich no i nie tylko listy, ale zaczniemy od listu. [KiJ]

Bogusław Wichrowski i Anna Haczewska zapraszają was na półgodzinne spotkanie z „Jaśkiem” przyrodnikiem. Dziś bardzo wiele atrakcji i bardzo wiele ciekawych rozmów, konkursy, nagrody, ale zanim to wszystko się odbędzie tutaj w tym studiu, studiu „Jaśkowyn”, posłuchajmy piosenki. [HiW3]

Temat może zapowiadać jedna osoba lub kilka. Mogą nimi być zarówno prezenterzy i twórcy audycji, jak i słuchacze współuczestniczący w jej konstruowaniu.

— Wiemy, że Skrzat w niedzielę dyżurował, ale ty, zdaje się, wujku Zbyszku, chcesz nam opowiedzieć, właściwie Skrzat chce nam opowiedzieć.

— Tak, Skrzat chce. Dostałem relację z tego... jak zrobił Skrzat w andrzejki. — „Lano wosk, no i wrócono — tak u Skrzata się bawiono”.

— To jest tytuł relacji. A jak ona brzmi?

— Brzmi następująco: (...) [KiS]

Temat może być wprowadzany pośrednio. Do pośrednich form należą pytania w rodzaju:

Co nowego w kulturze?! I

Pytanie to implikuje w zasadzie blok informacyjny, typ tekstu z ewidentną intencją informowania. Po pytaniu następuje, już bez specjalnego wprowadzenia, wyliczenie minionych wydarzeń kulturalnych oraz zaplanowanych w mieście na najbliższy czas.

A ja mam jeszcze jedną informację o tym, co się działo w sobotę. Otóż w sobotę w Młodzieżowym Domu Kultury przy Skierki odbywały się prezentacje konkursowe teatrzyków dziecięcych w ramach jednego z etapów Dziewiątego Forum Dzieci i Młodzieży Szkolnej — Scena Dziecięca. [KiS]

W niedzielę również [chrząka znacząco] możecie zaspokoić głód awangardowej mody na „Prowokacjach 9”. Pokazy odbędą się w Chatce Żaka o godzinie siedemnastej i dwiętnastej. Dwudziestu jeden polskich projektantów zaprezentuje swe kolekcje. Wśród modelek Magda Masny. Bilety do nabycia w kasie Chatki Żaka przed pokazami. I

Pytanie, inicjujące temat, jest poza tym pytaniem pozornym, ponieważ wiadomo, że spiker sam na nie odpowie lub odpowie na nie drugi prezenter współuczestniczący w prowadzeniu audycji.

Forny pośredniej we wprowadzaniu tematu upatrujemy poza tym w przykładzie:

No i ciągle jest czynny nasz telefon: siedem cztery trzy siedem trzy osiem trzy kierunkowy do Lublina zero osiemdziesiąt jeden. I

Pokazuje on, że spiker, podając numer telefonu do radiowego studia, zachęca słuchaczy do dialogów z twórcami i prezenterami audycji, daje znać, że liczy na rozmowę, równocześnie poświadcza, że rozmowa jest istotną pozycją gatunkową w planie audycji. To, że temat jest tylko implikowany zdradza również ten oto fragment:

A ja zapraszam ponownie wszystkich miłośników przyrody, wszystkich miłośników świata, który nas otacza. [WiG]

Można sądzić, że tematem audycji będzie przyroda, skoro do jej wysłuchania zaprasza się wybranych, specjalnych słuchaczy, niejako „specjalistów od spraw natury”. Zaproszenie melomanów do radioodbiorników byłoby z kolei zapowiedzią tematu muzycznego.

Zdarza się, że tematyki audycji, twórcy wcale nie określają i nie zapowiadają jej. Przedmiot audycji określa się na podstawie jej składu leksykalnego i frazeologii. Słownictwo układa się w kolekcje⁸ czy pola tematyczne, tzn. grupy słów o podobnym odniesieniu do rzeczywistości, precyzyjniej — wskazujące na przyległość w przestrzeni (często w jednym miejscu i czasie) rzeczy nazwanych tymi słowami. Temat globalny „Święta Bożego Narodzenia” opisywany jest przez jednostki słownikowe dotyczące:

- określenia czasu: *Nowy Rok, pierwsza gwiazdka, północ, Święta, Święta Bożego Narodzenia, wieczera, wigilijna kolacja, wigilijny wieczór*;
- określenia świątecznego nastroju: *atmosfera Świąt, bajkowa atmosfera, bezpieczeństwo, bliskość, ciepło, magia, osobista atmosfera, pachnie świerkiem, radość, rodzinna atmosfera, zaduma*;
- nazwy tradycyjnych obrządków: *dzielić się opłatkiem, jedno nakrycie dla nieoczekiwanego gościa, łamać się opłatkiem, modlitwa, nakrycie przy stole, nieoczekiwany gość, obdarowywać rodzinę, pali się świeca „Caritas”, pasterka, przychodzi Mikołaj, rozbierać choinkę, rozpakowywać prezenty, śpiewać kolędy, tradycje rodzinne, tradycje świąteczne, tradycje wigilijne, tradycyjna polska kolęda, ubierać choinkę, życzenia spokojnych i zdrowych Świąt*;

⁸ J. Bartmiński, *Kolekcja w strukturze tematycznej tekstu ustnego*, [w:] *Tekst w kontekście. Zbiór studiów*, pod redakcją T. Dobrzyńskiej, Wrocław 1990, s. 155–174; A. Sześcińska, *Rozwój pojęć matematycznych u dziecka*, [w:] *Nauczanie początkowe matematyki. Podręcznik dla nauczyciela*, praca zbiorowa pod redakcją Z. Semadeniego, Warszawa 1981, s. 134–135; L. Wygotski, *Eksperymentalne badania rozwoju pojęć*, [w:] id., *Wybrane prace psychologiczne*, Warszawa 1972, s. 212–286.

- nazwy osób: *biskup Mikołaj, kołędniczy, Jezus Chrystus, święty Mikołaj w czerwonym stroju*;
- rekwizyty: *biały obrus, bombka z Mikołajem, choinka, lampki, prezenty, sianko, światełka, szopka, worek pełen prezentów, żdźbło*;
- potrawy: *danie świąteczne, dwanaście potraw, karp po żydowsku, kompot z suszonych śliwek, ryba po grecku, tradycyjne polskie potrawy*.

W obrębie językowych wykładników jednego hipertematu wyróżnić można osobne kolekcje, które wyznaczają zakres słownikowy hipotematów. Kolekcja „Potrawy” w temacie globalnym „Wigilia Bożego Narodzenia” generuje leksykę do tematu „Potrawy wigilijne w różnych krajach świata”, na przykład: *babeczki, bakala, biały słodki sos, cherry, ciasteczka z korzennym nadzieniem, czosnek, deser owocowy z rodzynkami, galareta z ryby, gołąbki, grzanki, indyk faszerowany pikantnym nadzieniem ryżowo-mięsny, jabłka kielbasa, kruche ciasteczka, migdały, nadziewany kasztanami indyk, oliwa, owsianka, pieczony indyk, potrawy, pudding, pudding z owocami, ryba smażona, słodka czerwona papryka, soczewica, suszony dorsz, zawijaniec z makiem i orzechami, zupa rybna*.

Jeśli w danej audycji całe jej słownictwo tworzy jedną kolekcję lub kilka kolekcji przyporządkowanych — jak wyżej — jednemu tematowi, można wówczas mówić o audycji monotematycznej. Za przykład bierzemy kilka odcinków cyklu „Jasiek” ekologiczny. Monotematyczność przejawia się w nich w podporządkowaniu hipertematowi „Pszczoły” wszelkich rozwinięć wprowadzanych w segmentach oraz blokach gatunkowych, a także w kolejnych odcinkach „pszczelego cyklu”. Tak więc hipertemat określa się już na samym wstępie audycji, otwierając ją. Hipertemat ujęty jest w formułę: *Będziemy rozmawiać o pszczolach*. Podany jest eksplicytnie, zachowuje jednoznaczność. Sądząc po zapowiedzi, temat będzie rozwijany w kilku perspektywach: faktualnej — poprzez wizję lokalną zachowania pszczół w pasiece oraz z pozycji eksperta-pszczelarza, ponadto w perspektywie osobistych dziecięcych doświadczeń i wyobrażeń.

Cześć, dobry wieczór. Witam was bardzo serdecznie. Jak to dobrze, że już jesteście, bo dziś w naszym programie będzie mnóstwo mnóstwo ciekawych rzeczy. Będziemy rozmawiać o pszczolach; odwiedzimy pszczoły w ich własnym domu, w ulu; porozmawiamy z prawdziwym pszczelarzem i — co dla was chyba najbardziej atrakcyjne — będzie konkurs telefoniczny. Mani wiele bardzo pięknych cennych, nawet pachnących, nagród, no i będą pytania, które, myślę, nie sprawią wam żadnego kłopotu. [HiWi]

Dziś środa, a zatem „Jasiek” ekologiczny i ciąg dalszy opowieści o zwyczajach pszczół, o tym, co pszczolom zawdzięczamy i jak można poznać, gdzie wędrowały. O tym wszystkim usłyszycie dzisiaj do godziny dziewiętnastej, czyli przez najbliższe pół godziny. A, i czytać będą również mnóstwo mnóstwo listów, taka duuuuż yyy kupka listów się nazbierała

przez ten tydzień, właśnie do „Jaśka” ekologicznego. Piszecie o tym, czy widzieliście pszczoły, gdzie obserwujecie pszczoły, jakie macie wesołe wakacje z obserwacjami przyrody. To wszystko do dziewiętnastej w dzisiejszym „Jaśku”, a na dobry początek wakacyjna piosenka. [HiRK]

Zapowiadała się więc realizację jednego tematu za pośrednictwem różnych gatunków tekstowych: reportaż, rozmowa, listy, konkurs telefoniczny itp.

Gdy kolekcje podporządkowane są różnym hipertematom, wówczas audycję można uznać za wielotematową. Na ogół tematy te nie są też realizowane według jakiejś wspólnej zasady (wyboru i kompozycji). W jednej audycji (GiR) udało się rozpoznać następujące segmenty tematyczne:

- wizyta św. Mikołaja u dzieci;
- 90 rocznica urodzin pisarki dla dzieci — Astrid Lindgren;
- prezentacja chórów dziecięcych współpracujących z Radiem;
- obchody święta związanego z osobą św. Łucji i konkurs przygotowywany na tę okazję;
- dziecięcy zespół teatralny z Krężnicy Jarej;
- zapowiedź nadchodzących Świąt Bożego Narodzenia;
- zachęcanie dzieci do składania znajomym za pośrednictwem radia życzeń świątecznych;
- hobby dziecięce;
- zapowiedź zagadki o kwazarach oraz naukowe informacje o kwazarach.

Tematyczna spójność tekstów radiowych bywa osiągnięta przy użyciu różnorodnych mechanizmów zależnych od tego: kto mówi do kogo w jakiej sytuacji i w jakim celu. Na te determinanty nakładają się czynniki związane z charakterystyką audycji jako całości tekstowej i koncepcją cyklu przyjętą przez autorów programu. Realizacja tematów audycji radiowych przebiega według powtarzalnych wzorców.

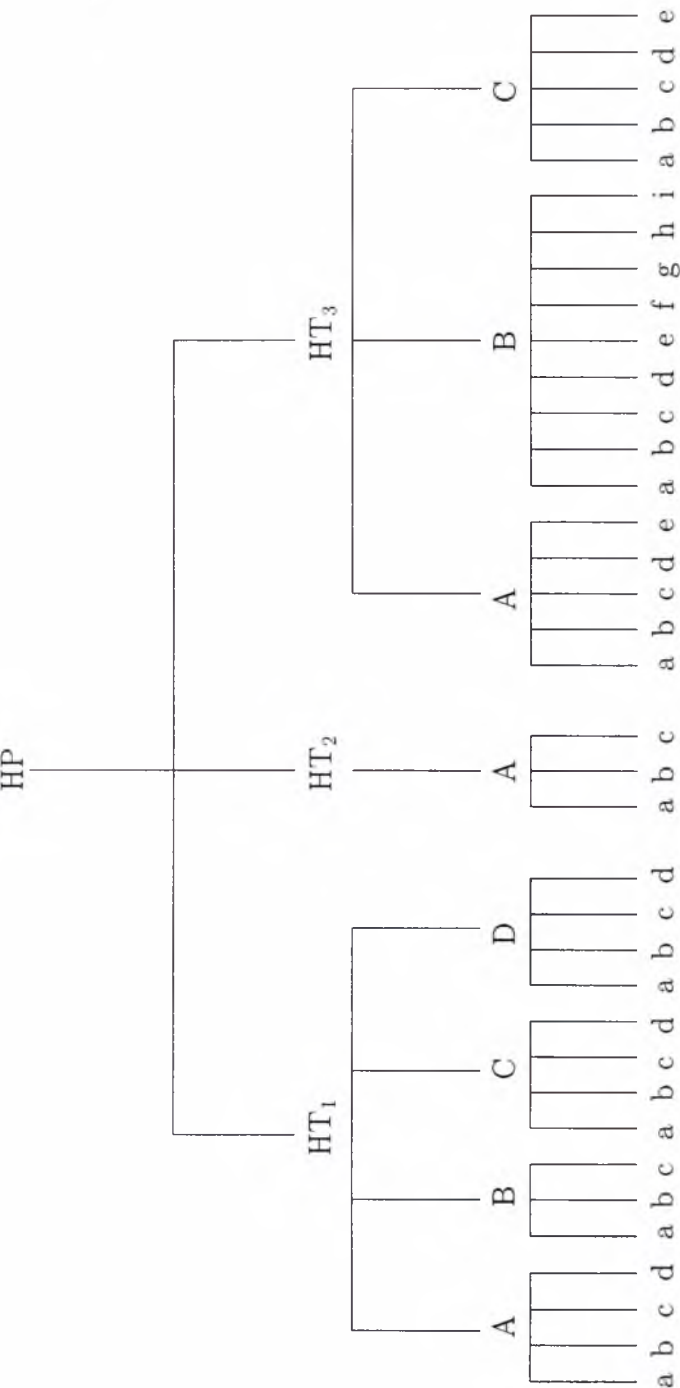
Hipertemat — HP — „Święta Bożego Narodzenia” — zob. Model 1.
Hipotematy

HT₁ — „Mikołajki”

- A — „Wygląd Mikołaja”
 - a — „Ogromna czapka”,
 - b — „Czerwona szata”
 - c — „Długa broda”
 - d — „Czerwony nos”
- B — „Cechy psychiczne”
 - a — „Dobroć”
 - b — „Wrażliwość”
 - c — „Współczucie”

- C — „Atrybuty św. Mikołaja”
 - a — „Sanie”
 - b — „Worek z prezentami”
 - c — „Renifery”
 - d — „Laska”
- D — „Działanie św. Mikołaja”
 - a — „Jazda saniami”
 - b — „Rozdawanie prezentów”
 - c — „Pocieszanie ludzi”
 - d — „Wspomaganie biednych”
- HT₂ — „Przedświąteczne zakupy”
 - A — „Prezenty”
 - a — „Inni innym”
 - b — „Ja innym”
 - c — „Inni mnie”
- HT₃ — „Wigilia Bożego Narodzenia”
 - A — „Świąteczny nastrój”
 - a — „Bajkowa atmosfera”
 - b — „Bliskość”
 - c — „Bezpieczeństwo”
 - d — „Zaduma”
 - e — „Rodzinna atmosfera”
 - B — „Tradycyjne obrządk”
 - a — „Kolacja wigilijna”
 - b — „Ubieranie choinki”
 - c — „Dzielenie się opłatkiem”
 - d — „Modlitwa”
 - e — „Obdarowywanie się prezentami”
 - f — „Nakrycie dla niespodzianego gościa”
 - g — „Śpiewanie kołęd”
 - h — „Życzenia świąteczne”
 - i — „Pasterka”
 - C — „Rekwizyty”
 - a — „Biały obrus”
 - b — „Wigilijne potrawy”
 - c — „Sianko”
 - d — „Szopka”
 - e — „Świerk”

Temat „Święta Bożego Narodzenia” realizowany jest według schematu „szufladkowego”. Każdy z wyodrębnionych hipotematów rozwija się w kolejne subtematy, te zaś tworzą podstawę dla następnych tematów częściowych. Struktura „szufladkowa” wynika z wyraźnych przedziałów pomiędzy poszczególnymi tematami w linearnym uporządkowaniu audycji. Dodatkowo tej tematycznej delimitacji towarzyszy podział gatunkowy tekstu.

Model 1. „Święta Bożego Narodzenia”

Hipertemat — HP — „Pszczoły” — zob. Model 2.

Hipotematy

HT₁ — „Hodowla pszczół”

A — „Pasieka”

B — „Wygląd ula”

C — „Prace pszczelarza”

a — „Selekcjonowanie pszczół”

b — „Dokarmianie pszczół”

HT₂ — „Rodzina pszczela”

A — „Królowa matka”

B — „Robotnice”

a — „Woszczarki”

b — „Sprzątaczkę”

c — „Mamki”

d — „Budowniczy”

e — „Wartowniczy”

f — „Zbieraczki”

g — „Zwiadowczynię”

C — „Trutnie”

D — „Młody czerw”

HT₃ — „Charakterystyka pszczół”

A — „Spokojne”

B — „Mądre”

C — „Pracowite”

D — „Niebezpieczne”

E — „Pożyteczne”

HT₄ — „Praca pszczół”

A — „Zbierają nektar z kwiatów”

B — „Czyszczą ul”

C — „Opiekują się larwami”

D — „Wytwarzają mleczko pszczele dla młodych”

E — „Budują komórki plastra”

F — „Pilnują wejścia do ula”

G — „Królowa składa jaja”

HT₅ — „Zwyczaje pszczół”

A — „Wracają do ula przed deszczem”

B — „Pod koniec lata wypędzają trutnie z ula”

C — „Taniec pszczół”

HT₆ — „Pożytek z pszczół”

A — „Miód”

B — „Kit”

C — „Wosk”

D — „Propolis”

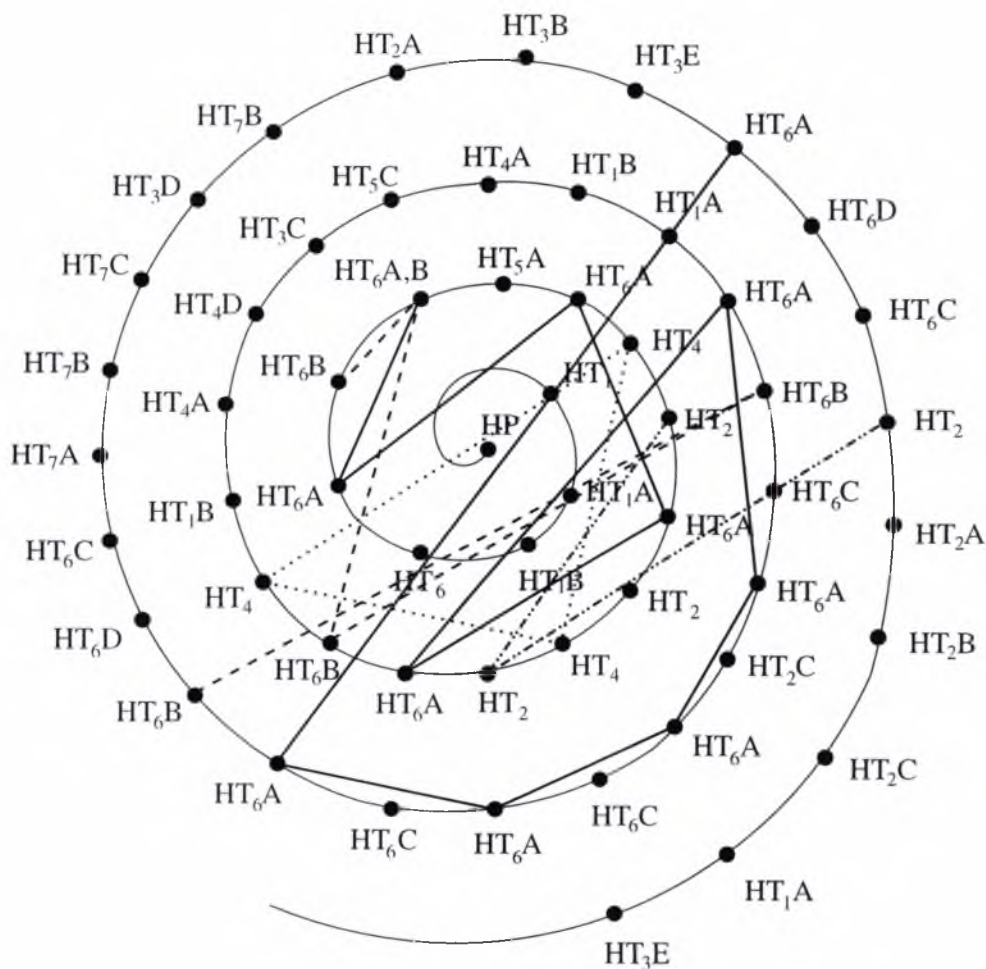
HT₇ — „Zastosowanie produktów pszczelich”

A — „Leki”

B — „Świece woskowe”

C — „Artykuły spożywcze”

Temat „Pszczoly” rozwija się według modelu spiralnego. Takie uporządkowanie audycji wskazuje, że zakres treściowy subtematów sygnalizowany jest na samym początku tekstu audycji (centralny punkt w modelu), a następnie systematycznie rozwijany w poszczególnych jej częściach. Złożoność gatunkowa audycji sprzyja częstym nawrotom i powtórzeniom merytorycznie istotnych informacji, przez co materiał jest utrwalany i zyskuje na atrakcyjności.

Model 2. „Pszczoly”

Hipertemat — HP — „Muzyka disco polo” — zob. Model 3.

Hipotematy

HT₁ — „Umiłowanie muzyki disco polo”

HT₂ — „Ocena muzyki disco polo”

A — „Argumenty za...”

a — „Zgodność z systemem wartości preferowanym przez fanów”

b — „Emocjonalność tekstów piosenek w stylu disco polo”

c — „Duża popularność”

d — „Rodzinna atmosfera na koncertach”

e — „Wysoka frekwencja na koncertach muzyki disco polo”

B — „Argumenty przeciw...”

a — „Teksty przedstawiają nierealny świat”

b — „Niskie walory artystyczne tekstów i muzyki”

b' — „Banalność treściowa tekstów i piosenek”

b'' — „Monotonność melodii”

c — „Niska wrażliwość artystyczna odbiorców”

HT₃ — „Popyt na muzykę disco polo”

A — „Słuchacze w wieku od 5 do 65 lat”

B — „Szeroki przekrój społeczny”

C — „Wzrost cen płyt i spadek popytu”

HT₄ — „Tolerancja wobec muzyki disco polo”

A — „Powszechność zjawiska”

B — „Debiutowanie uznanych artystów w gatunku disco polo”

C — „Znajomość różnych stylów muzycznych”

HT₅ — „Muzyka dęta”

A — „Zaspokajanie gustów artystycznych określonej kategorii odbiorców”

B — „Tworzenie szkolnych orkiestr dętych”

a — „Integracja środowiska szkolnego”

b — „Organizowanie młodzieży wolnego czasu”

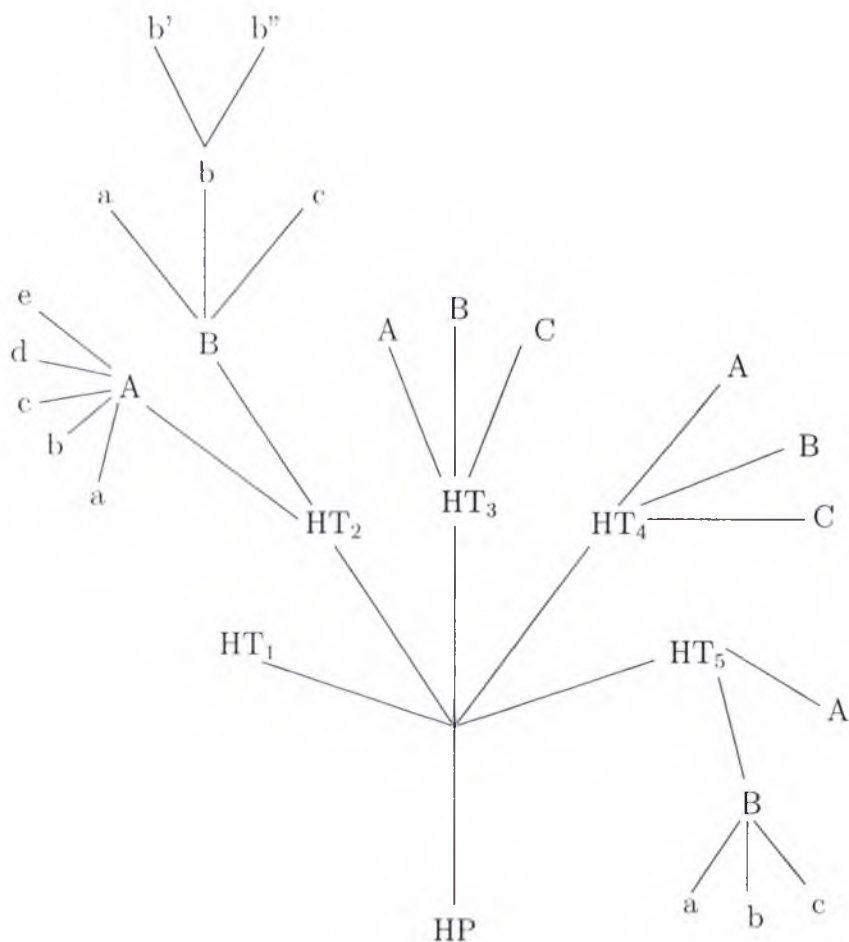
c — „Rozwijanie talentów muzycznych”

d — „Uczenie tolerancji wobec odmiennych gustów artystycznych”

Temat „Muzyka disco polo” rozwijany jest w modelu „drzewka derywacyjnego”. Tematy uszczegółowiane są stopniowo. Hipertemat nie ogranicza możliwości derywacyjnych hipotematów. Każde rozwinięcie tematu wykracza zakresowo poza granice semantyczne wyznaczone składem leksykalnym tematu globalnego. Model drzewka derywacyjnego zakłada nadwyżkę znaczeniową subtematów względem zawartości treściowej hipertematu. W związku z tym treści indeksalne wydają się luźno związane z wyjściowymi.

Obserwuje się więc wyraźną prawidłowość. Jeśli jeden hipertemat realizowany jest w kilku odcinkach jednego cyklu, to może on przyjąć strukturę „szufladkową” („Święta Bożego Narodzenia”) albo bywa rozwijany spiralnie

(„Pszczoly”). Pojedynczy odcinek serii generuje jeden lub wiele tematów według modelu „drzewka derywacyjnego” („Muzyka disco polo”). Takie strategie wprowadzania i rozwijania przedmiotu wypowiedzi rzutują na treściową spójność audycji jako osobnego gatunku wypowiedzi radiowej.

Model 3. „Muzyka disco polo”

„Jasiek” ekologiczny

Hipertemat 1 — „Działalność Ligi Ochrony Przyrody”

- A — „70-lecie pracy członków LOP-u na rzecz ochrony przyrody”
- B — „Coroczne akcje zadrzewiania terenów”
- C — „Działalność wychowawczo-oświatowa”

Hipertemat 2 — „Największa przygoda związana z przyrodą”

- A — „Spotkanie z wilkiem w stepie kazachskim”
- B — „Opieka nad małym ptaszkiem wyrzuconym z gniazda”

Hipertemat 3 — „Zaproszenie do udziału w konkursie plastycznym *Dom moich marzeń*”
(„*Dom Jasza przyrodnika*”)

Hipertemat 4 — „Historia nazwy *pomnik przyrody*”

- A — „Wielcy przyrodnicy”
- B — „Wielkie odkrycia”
- C — „Pomniki przyrody znane są słuchaczom”

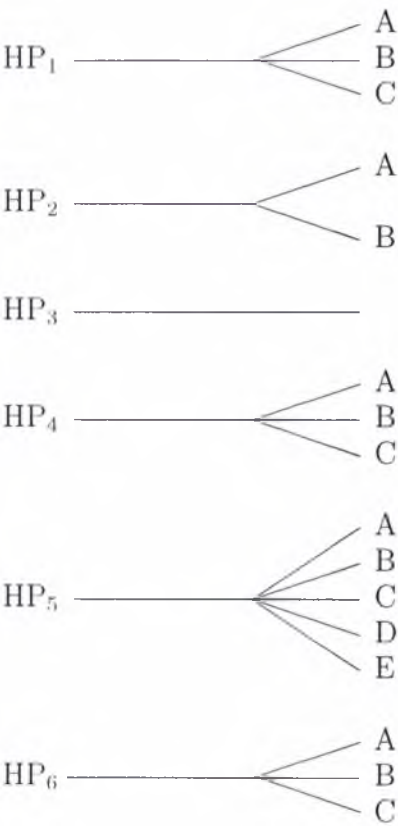
Hipertemat 5 — „Czasopisma przyrodnicze”

- A — „Aura”
- B — „Parki Narodowe”
- C — „Przyroda Polska”
- D — „Świat Przyrody”
- E — „Zwierzaki”

Hipertemat 6 — „Zwyczaj sikorki bogatki”

- A — „Wygląd sikorki”
- B — „Zachowanie sikorki zimą”
- C — „Dokarmianie sikorek”

Model czwarty dotyczy audycji politematycznych. Wyodrębnienie kilku hipertematów decentralizuje treściową organizację tekstu. W jego fragmentach zróżnicowanych gatunkowo rozwijają się równorzędne treści, przy czym stopień ich uszczegółowienia jest zwykle dość niski. Taka organizacja komunikatu radiowego rozбивa audycję jako całość gatunkową i merytoryczną. Jedynie osadzenie audycji w cyklu „Jasiek” ekologiczny scala hipertematy odnoszące się do środowiska przyrodniczego.

Model 4. „Jasiek” ekologiczny

OBJAŚNIENIA SKRÓTÓW

- GiR — Dorota Gonet i Leszek Rotkiewicz — taśma IB
 KiS — Agata Koss i Zbigniew Stawecki — taśma IA
 KiJ — Agata Koss i Jarosław Gołofit — taśma IIA
 WiG — Wojciech Kanadys i Dorota Gonet — taśma IIB
 RiAŻ — Leszek Rotkiewicz, Iza Augustowska, Małgorzata Żurakowska — taśma IIIA
 KiŻD — Wojciech Kanadys, Małgorzata Żurakowska, Zbigniew Dmitroca — taśma IIIB
 HiRK — Anna Haczewska, Stanisław Różyński, Wojciech Kanadys — taśma IVA
 HiW1 — Anna Haczewska i Bogusław Wichrowski — taśma IVB
 HiW2 — Anna Haczewska i Bogusław Wichrowski — taśma VA
 HiW3 — Anna Haczewska i Bogusław Wichrowski — taśma VB
- I — 28 listopada 1997 r. Audycję przygotowali: Anna Bieganowska, Anna Grocheca, Wojciech Rek, Monika Popławska, Bogusław Wichrowski, Małgorzata Żurakowska.
- II — 5 grudnia 1997 r. Audycję przygotowali: Anna Bieganowska, Leszek Rotkiewicz, Małgorzata Żurakowska.
- III — 12 grudnia 1997 r. Audycję przygotowali: Anna Bieganowska, Dorota Błażewicz, Marcin Piech, Wojciech Kanadys, Grzegorz Luterek, Anna Pocheć, Monika Popławska, Magdalena Strycharczuk, Małgorzata Żurakowska.
- IV — 19 grudnia 1997 r. Audycję przygotowali: Anna Bieganowska, Anna Grocheca, Wojciech Rek, Leszek Rotkiewicz, Małgorzata Żurakowska.
- V — 24 kwietnia 1998 r. Audycję przygotowali: Anna Bieganowska, Jarosław Gołofit, Anna Grocheca, Marcin Piech, Wojciech Rek, Magdalena Pietruszka, Anna Pocheć, Monika Popławska, Magdalena Strycharczuk, Małgorzata Żurakowska.

BIBLIOGRAFIA

- Bartmiński J., 1990, *Kolekcja w strukturze tematycznej tekstu ustnego* [w:] *Tekst w kontekście. Zbiór studiów* pod redakcją T. Dobrzyńskiej, Wrocław, s. 155–174.
- Boniecka B., 1979, *O zależności między modalnością pytania a jego aktualnym rozczłonkowaniem*, „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 161–171.
- Boniecka B., 1980, *Składnia pytania i odpowiedzi we współczesnej polszczyźnie mówionej*, [w:] *Studia Językoznawcze. Streszczenia prac doktorskich VI. Słownictwo i składnia*, pod redakcją W. Borysia, Wrocław, s. 7–73.
- Boniecka B., Pajdzińska A., 1980, *Polilog (próba definicji)*, [w:] *Język. Teoria — Dydaktyka. Materiały IV konferencji Młodych Językoznawców-Dydaktyków, Opole 20–21 maja 1979 r.*, WSP im. Jana Kochanowskiego, Kielce, s. 55–66.
- Dobrzyńska T., 1992, *Badania struktury tekstu — nowe źródło inspiracji stylistyki*, „Stylistyka” I, s. 51–66.
- Firbas J., 1974, *O pojęciu dynamiczności wypowiedzeniowej w teorii funkcjonalnej perspektywy zdania*, [w:] *Tekst i język. Problemy semantyczne*, red. M. R. Mayenowa, Wrocław, s. 9–21.
- Grabias S., 1997, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, 1984, red. R. Grzegorzczkova i in., Warszawa.

- Huszczka R., 1983, *O pewnych uniwersaliach w tematyczno-rematycznej strukturze zdania*, [w:] *Tekst i zdanie. Zbiór studiów*, red. T. Dobrzyńska i E. Janus, Wrocław, s. 97–123.
- Kopaliński W., 1971, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa.
- Miczka E., 1992, *Tematyczna i argumentacyjna struktura komentarza i informacji prasowej*, [w:] *Typy tekstów. Zbiór studiów*, red. T. Dobrzyńska, Warszawa, s. 27–36.
- Pelc J., 1961, *O pojęciu tematu*, Wrocław.
- Szczepankowska I., 1997, *O niektórych sposobach wskazywania tematu wypowiedzi w różnych odmianach polszczyzny*, „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 1–7.
- Szemińska A., 1981, *Rozwój pojęć matematycznych u dziecka*, [w:] *Nauczanie początkowe matematyki. Podręcznik dla nauczyciela*, praca zbiorowa pod redakcją Z. Semadeniego, Warszawa, s. 134–135.
- Tekst i zdanie. Zbiór studiów*, 1983, red. T. Dobrzyńska i E. Janus, Wrocław.
- Wygotski L., 1971, *Eksperymentalne badania rozwoju pojęć*, Warszawa, [w:] id., *Wybrane prace psychologiczne*, s. 212–286.
- Żydek-Bednarczuk U., 1993, *Analiza rozmowy potocznej*, „Stylistyka” II, s. 205–217.

RÉSUMÉ

Dans cet article, la notion de «sujet» est définie comme 'objet de l'énoncé'. Les auteurs ont donc choisi l'acception la plus répandue, que l'on donne le plus souvent dans les dictionnaires courants, dans les encyclopédies et dans les manuels. Le problème de ce qu'on appelle «perspective fonctionnelle de la phrase» n'éclaire pas suffisamment les conditionnements textuels du sujet de l'émission de radio. Sans mettre en doute les approches traditionnelles du sujet en tant que composante structurale de la phrase et facteur de cohésion de l'énoncé, les auteurs analysent avant tout la réalisation du sujet dans l'énoncé composé de plusieurs phrases. Tenant compte du fait que parmi les facteurs qui conditionnent l'organisation thématique du texte il y a des déterminants sociologiques, circonstanciels, pragmatiques et culturels, les auteurs tentent de montrer la subordination du sujet aux propriétés inhérentes à l'énoncé — au genre du texte. Elles considèrent l'émission radiophonique comme un texte dans lequel on peut distinguer des segments ou de petites entités textuelles qui sont annoncés par une formule spéciale, définis indirectement ou introduits directement sans aucune annonce. La thèse principale de l'article affirme que la réalisation des sujets d'émissions radiophoniques se déroule selon des modèles récurrents. On y observe une régularité nette. Si un hypersujet est réalisé dans plusieurs parties d'un même cycle, il peut avoir une structure «à tiroirs» ou une structure spirale. Un segment singulier d'une série génère un ou plusieurs sujets d'après le modèle de «l'arbre de dérivation». Ces stratégies d'introduction et de développement de l'objet de l'énoncé influent sur la cohérence du contenu de l'émission, considérée comme un genre distinct de l'énoncé radiophonique. En outre, l'article propose des représentations graphiques des modèles discernés et décrits.